Наталія СМЕТАНІНА,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правової політики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-5949-3709
e-mail: n.v.smetanina@nlu.edu.ua

DOI: https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.72

АНТИТЕРОРИСТИЧНІ ЗАХОДИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Анотація: *Тези доповіді присвячені аналізу основних антитерористичних заходів в системі захисту критичної інфраструктури, враховуючи виклики воєнного стану. Аналізуються наслідки терористичної діяльності для держави. Зазначаються основні суб'єкти, що беруть участь у здійсненні заходів запобігання і протидії терористичній діяльності. Вказуються стратегічні напрями розвитку державної антитерористичної політики в Україні, враховуючи міжнародний досвід запобігання терористичній діяльності. Підкреслюється важливість посилення кіберготовності, формування порядку прогнозованої загрози. В умовах постійно зростаючих терористичних загроз з боку рф, зокрема щодо об'єктів критичної інфраструктури, питання координації суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом і є досить розрізненими, виходить на перший план при формуванні заходів запобігання терористичній діяльності.*

Ключові слова: *тероризм, запобігання тероризму, антитерористичні заходи, критична інфраструктура, суб'єкти протидії терористичній діяльності.*

На загальнодержавному рівні визнається, що терористична діяльність – це справжня загроза для національної безпеки країни, а боротьба з нею має бути першочерговим завданням для держави. Сучасне суспільство характеризується складною криміногенною обстановкою, зумовленою багатьма викликами воєнного стану, і питання активізації боротьби з терористичною діяльністю залишаються в центрі уваги правоохоронних органів. Терористичні акти заподіюють безпосередню шкоду державі, загрожують конституційному ладу, політичній системі, громадянському суспільству, перешкоджають можливості реалізації прав і свобод, знищують матеріальні, соціальні та інші цінності. Тривалий час Україна вважалась країною з низьким рівнем тероризму, лідери міжнародних терористичних організацій не розглядали її як об'єкт терористичної діяльності. Проте ситуація кардинально змінилася із 2014 року, у зв'язку із терористичною діяльністю російської федерації на Сході України та анексією Автономної Республіки Крим.

Ці події напряму продемонстрували світовій спільноті наскільки важливу увагу слід приділяти недопущенню поширення сепаратистських поглядів та терористичної ідеології. Прикладом виваженої політики з кримінологічної точки зору є досвід Великої Британії. Ключовими завданнями Антитерористичної стратегії цієї держави є здійснення запобіжних заходів, спрямованих на протидію поширенню терористичної ідеології; захист і підтримку осіб, уразливих для екстремістської й терористичної ідеології; підтримку освітніх, релігійних, культурних і виправних установ, де існує небезпека радикалізації громадян. В українському контексті це можна зробити шляхом обмеження кола спілкування, відвідування сайтів в мережі Інтернет, доступу до проросійських телеканалів та інших медійних ресурсів [1].

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» виокремлює ключових суб'єктів, що беруть участь у здійсненні заходів запобігання і протидії терористичній діяльності і суб'єктів, які можуть бути залучені у разі необхідності до участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності. Так, в першу чергу, до ключових суб'єктів, що беруть участь у здійсненні заходів запобігання і протидії терористичній діяльності належать Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю; Міністерство внутрішніх справ України; Національна поліція; Міністерство оборони України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного

захисту; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань; Управління державної охорони України; Збройні Сили України; Національна гвардія України.

До участі ж у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, залучаються за погодженням з керівниками відповідних державних органів у разі необхідності також: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; Служба зовнішньої розвідки України; Міністерство закордонних справ України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику; Державне бюро розслідувань; Національне антикорупційне бюро України; Бюро економічної безпеки України; Служба судової охорони. Координацію діяльності всіх цих суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України [2]. Очевидно, що в умовах постійно зростаючих терористичних загроз з боку рф, зокрема щодо об'єктів критичної інфраструктури, питання координації суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом і є досить розрізненими, виходить на перший план при формуванні заходів запобігання терористичній діяльності.

Пропонуємо враховувати наступні положення під час розробки заходів запобігання тероризму в Україні і захисту критичної інфраструктури: 1) З'ясування характеру і сутності терористичних загроз в Україні, основних детермінант, причин і умов виникнення терористичних загроз; 2) Визначення цілей, пріоритетних завдань державної політики у сфері запобігання злочинності; 3) Визначення комплексу напрямів, заходів, шляхів та способів досягнення відповідних цілей та завдань; 4) Вирішення питання фінансового, наукового, технічного, інформаційного та ресурсного забезпечення відповідних заходів; 5) Забезпечення міжнародного співробітництва та врахування міжнародного досвіду; 6) Прогнозування результатів здійснених заходів та подальше встановлення відповідності очікуваних результатів реальним.

При формуванні сучасної антитерористичної політики в Україні доречно скористатись досвідом іноземних держав, які вже мають відповідні напрацювання у своєму законодавстві. Насамперед ефективну систему заходів запобігання та боротьби з тероризмом продемонстрували США. Сучасна стратегія боротьби з тероризмом у США покликана забезпечити два ключових завдання: захистити державу, її громадян і союзників по всьому світу від терористичних атак і водночас створити максимально несприятливе для функціонування тероризму міжнародне середовище. Для виконання цих завдань адміністрація США презентувала так звану стратегію «чотирьох D»: Defend – захистити; Defeat – знищити; Deny – відмовити; Diminish – зменшити [1].

Досліджуючи питання протидії терористичній діяльності, В. В. Мокляк вказує наступні стратегічні напрями розвитку державної антитерористичної політики, зокрема це: завершення збройного конфлікту, звільнення тимчасово окупованих територій, відновлення територіальної цілісності і державного суверенітету України; реформування сектору безпеки та оборони; становлення і розвиток стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони; розроблення загальнодержавної стратегії і тактики протидії терористичній діяльності, прийняття державної цільової програми боротьби з тероризмом; удосконалення законодавства у сфері боротьби з тероризмом; створення системи захисту об'єктів можливих терористичних посягань; формування культури безпечної поведінки фізичних і юридичних осіб та нетерпимого ставлення до ідеології екстремізму і тероризму; протидія фінансуванню тероризму; залучення громадянського суспільства до боротьби з тероризмом; міжнародна співпраця у сфері боротьби з тероризмом та інтеграція України до глобального безпекового простору; здійснення демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і суб'єктами боротьби з тероризмом [3].

Стратегічною ціллю для України залишається і посилення кіберготовності, що полягатиме у здатності всіх заінтересованих сторін, насамперед суб'єктів сектору безпеки і оборони, своєчасно й

ефективно реагувати на кібератаки, забезпечити режим постійної готовності до реальних та потенційних кіберзагроз, виявляти та усувати передумови до їх виникнення, забезпечивши тим самим кіберстійкість, передусім об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. Оцінювання стану кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури, об'єктів критичної інформаційної інфраструктури проводиться добровільно або у випадках, визначених законодавством, обов'язково з урахуванням методичних рекомендацій щодо оцінювання стану кіберзахисту, загальних вимог до суб'єктів оцінювання стану кіберзахисту (крім оцінювання стану кіберзахисту щодо об'єктів критичної інфраструктури або об'єктів критичної інформаційної інфраструктури III і IV категорій критичності), визначених Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України [5].

Прогнозована загроза формується на підставі результатів аналізу характеристик об'єкта, проектної документації, технологічних регламентів та інших документів, пов'язаних з експлуатацією об'єкта. Під час формування прогнозованої загрози використовується модель терористичних посягань, спрямованих в найбільш уразливе місце об'єкта, що призводить до максимально можливих втрат, у найбільш незручний час з точки зору функціонування (виробничого циклу) об'єкта та стану його системи забезпечення антитерористичної захищеності, визначаються прогнозовані людські, економічні, екологічні та суспільно-політичні втрати внаслідок терористичних посягань щодо об'єкта [6].

Запропоновані заходи правового, соціального, ідеологічного спрямування покликані вдосконалити існуюче законодавство, покращити діяльність органів державної влади, сектору безпеки і оборони, розв'язати питання у певних галузях, гарантувати захист критичної інфраструктури в умовах правового режиму воєнного стану. Відповідна низка запобіжних кроків має створюватися з огляду на практику передових закордонних держав та зважаючи на фактичний стан, що склався у нашій державі. Крім того, у комплексі окреслених кроків особливу увагу слід приділити заходам, націленим на протидію фінансуванню тероризму, модернізації фінансової, банківської, податкової, митної системи в Україні.

Бібліографічні посилання

1. Сметаніна Н. В., Чаплінська О. В. Сучасна стратегія запобігання тероризму в Україні. Право і суспільство. 2019. № 2/2. С. 193 – 199.

2. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text (дата звернення: 20.11.2025).

3. Мокляк В. В. Протидія терористичній діяльності в Україні: монографія [наук. ред. Б. М. Головкін]. Харків. Юрайт, 2021. 204 с.

4. Стратегія кібербезпеки України «Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку України»: затв. Указом Президента України від 26.08.2021 р. № 447/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text (дата звернення: 21.11.2025).

5. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text (дата звернення: 21.11.2025).

6. Про затвердження Правил антитерористичної безпеки: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2024 р. № 1172. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-2024-%D0%BF#Text (дата звернення: 21.11.2025).

N. Smetanina

Anti-terrorist measures in the critical infrastructure protection system.

Abstract: The abstracts of the report are devoted to the analysis of the main anti-terrorist measures in the system of protection of critical infrastructure, taking into account the challenges of martial law. The consequences of terrorist activity for the state are analyzed. The main subjects participating in the implementation of measures to prevent and counter terrorist activity are indicated. The strategic directions of development of the state anti-terrorist policy in Ukraine are indicated, considering the international experience of preventing terrorist activity. The importance of strengthening cyber readiness, the formation of the order of the predicted threat is emphasized. In the conditions of constantly growing terrorist threats from the russian federation, in particular with regard to critical infrastructure facilities, the issue of coordination of subjects involved in the fight against terrorism and which are quite disparate, comes to the fore when forming measures to prevent terrorist activity.

Keywords: terrorism, terrorism prevention, anti-terrorist measures, critical infrastructure, counter-terrorist subjects.

Зразок для цитування:

Сметаніна Н. Антитерористичні заходи в системі захисту критичної інфраструктури. Пропілеї права та безпеки, 2025. №8. С. 277-279. DOI: https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.72.